

**Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.):
Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos
országok nyelvén**

(Budapest: OFFI Zrt. 2021. 384. o.)

<https://www.offi.hu/offi-akademia/kiadvanyok/terminologiastrategia-es-jogi-alapterminusok-a-szomszedos-orszagok-nyelven>

A Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén című könyv célja, hogy 193 jogi kulcsterminus magyar és hat szomszédos országbeli megfelelőjét bemutatva segítse a jogi szakfordítást, a fordítóképzést, és hozzájáruljon a magyar jogi nyelv megőrzéséhez a digitális térben. A kiadvány Németh Gabriella által írt sorozatszerkesztői előszava a jogi nyelv és terminológia folyamatos változására fókuszál. A szöveg rámutat, hogy a jogi nyelv, bár alapvetően hagyománytisztelő, alkalmazkodik a modern nyelvi és technológiai változásokhoz. A jogi terminusok változása a mögöttük álló társadalmi, gazdasági és politikai változásokat is tükrözi, ami kihívást jelent a fordítók és lektorok számára.

A szerkesztői előszóból, melyet Szoták Szilvia és Tamás Dóra Mária írt, megtudhatjuk, hogy a kötet kiemeli a jogi terminusok fontosságát a magyar nyelv versenyképessége szempontjából. Az OFFI Zrt. már régóta végez terminológiai munkát, 2016 óta tudatosan építi a közigazgatási és jogi terminusok adatbázisát. Az előszó történeti kontextusba helyezi az OFFI feladatait, bemutatva a Központi Fordító Osztály 1869-es megalakulását és a kisebbségi nyelvek szerepét. A kötet célja a szomszédos országok terminológiapolitikájának és a magyar kisebbségek helyzetének bemutatása, a fordítói munka terminológiai támogatása és az egységes minőség megteremtése. A könyv két részből áll: az elméleti rész tanulmányokat tartalmaz a terminológiastratégiáról és az igazságügyi nyelvstratégiáról, míg a második rész a szomszédos országok nyelvén a leggyakrabban előforduló jogi terminusokat írja le.

Az első tanulmány, *Az igazságügyi közfeladat – ellátás nyelvstratégiai kérdései a jog és nyelv vonatkozásában*, az igazságügyi nyelvhasználat nyelvstratégiai kérdéseit vizsgálja. Németh Gabriella és Szoták Szilvia rámutatnak, hogy az igazságügy széleskörű és összetett rendszer, amely áthatja a közigazgatást és a társadalmat, ami viszont megnehezíti az egységes nyelvi politika kialakítását. Javasolják igazságügyi nyelvstratégia kidolgozását, melynek célja a közérthető jogi nyelvhasználat elősegítése, a terminológia egységesítése és a nyelvi tudatosság növelése. Az OFFI, mint az igazságügy fontos szereplője, már lépéseket tett a terminológia egységesítése irányába egy belső elérhető terminológiai adatbázis, a IUSTerm létrehozásával. A stratégia fontos eleme lenne a digitális tér nyelvi hatásainak vizsgálata is, hiszen az online térben közzétett jogi tartalmak elérhetősége és érthetősége kulcsfontosságú a jogbiztonság és a demokratikus joggyakorlás szempontjából. A szerzők hangsúlyozzák az

interdiszciplináris együttműködés szükségességét a stratégia kialakításában, bevonva a jogászokat, nyelvészeket és az igazságügy egyéb szereplőit.

A második írás Fóris Ágota *Bevezető gondolatok a terminológiastratégiáról* című tanulmánya. A szerző a magyar terminológiastratégia fontosságát hangsúlyozza, különös tekintettel a szomszédos országokban élő magyar nyelvközösségekre. Rámutat, hogy a terminológia egységesítése és harmonizációja elengedhetetlen a magyar nyelv versenyképességének megőrzéséhez és a határon túli magyarok anyanyelvhasználatának támogatásához. A tanulmány bemutatja az OFFI szerepét a terminológiai munkában, és kiemeli a IUSTerm jogi és közigazgatási terminológiai adatbázis létrehozását. Hangsúlyozza egy nemzeti terminológiai adatbázis létrehozásának fontosságát, amely a magyar nyelvű terminológia mellett angolul és a szomszédos országok hivatalos nyelvein is tartalmazná a terminusokat.

A következő írás Tamás Dóra Mária *Jogi terminológia a terminológus szemével* című tanulmányából származik, és az OFFI terminológiai tevékenységét, valamint a *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén* című kötet célkitűzéseit mutatja be. A tanulmány rávilágít a jogi terminológia sajátos jellemzőire, mint például a naprakészség, az erős verbalitás, a rendszerbe ágyazottság és az országspecifikusság. A szerző bemutatja a teljes ekvivalencia, a részleges ekvivalencia és az ekvivalencia hiányának eseteit, valamint a funkcionális ekvivalens és a terminusjelölt fogalmát. A tanulmány bemutatja a közérthetőség fontosságát a jogi szaknyelvben, de kiemeli, hogy az egyszerűsítés nem mehet a pontosság rovására. A szerző példákon keresztül szemlélteti a különböző fogalmak pontos meghatározásának és megfelelő fordításának fontosságát. Rámutat, hogy a terminológiapolitika a nyelvpolitika része, és célja a magyar nyelv versenyképességének megőrzése és a nyelvi jogok érvényesítése.

A negyedik tanulmány Benő Attila, Kokoly Zsolt és Benő Lóránd *A román és a magyar jogi terminológia helyzete Romániában – szaknyelvi problémák és terminológiatervezési feladatok* című írása, amely bemutatja a romániai magyar jogi szaknyelv történeti fejlődését, kiemelve az 1989 utáni revitalizációs törekvéseket. Részletesen ismertetik a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet szerepét a kétnyelvű szakszótárak készítésében és a terminológiai adatbázisok fejlesztésében. Rámutatnak a magyar és román jogrendszerek eltéréseiből adódó terminológiai nehézségekre, különösen az elvontabb fogalmak, intézménynevek és tisztségnevek magyarításának problematikájára. A szerzők kiemelik a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem szerepét a magyar nyelvű jogászképzés megteremtésében és a jogszabályok magyar nyelvű fordításában. A szerzők következtetése az, hogy a romániai magyar jogi szaknyelv a magyar jogi szaknyelv egy sajátos, a román jogrendszerhez igazodó változata, amelynek fejlesztése elengedhetetlen a romániai magyarok jogbiztonsága és anyanyelvhasználatának megerősítése szempontjából.

A következő mű Szabó Mihály Gizella *A szlovák nyelvű és a magyar jogi terminológia helyzete Szlovákiában* című tanulmánya, mely elemzi a szlovák és a szlovákiai magyar jogi terminológia történeti fejlődését, jelenlegi helyzetét és a terminológiastratégia fontosságát. Részletesen bemutatja a szlovák terminológia történetét, kiemelve a cseh, a magyar és az angol nyelv hatását, valamint a különböző történelmi korszakok (Csehszlovákia, a II. világháború utáni időszak, rendszerváltás) terminológiára gyakorolt hatását. Kitér a szlovák terminológiapolitikára, elemezve a nyelvi törvényeket, kormányzati dokumentumokat és terminológiai adatbázisokat (*STD, Tezaurus slovenského práva*). A szerző rámutat a terminológiai képzés hiányosságaira Szlovákiában és elemzi a szlovák terminológiai hálózat szerepét. A tanulmány a szlovák jogi terminológia sajátosságait vizsgálva kiemeli a motiváltság, a rendszerszerűség, az egyértelműség és a pontosság fontosságát. Megállapítja, hogy a szlovákiai magyar jogi szaknyelv a magyar jogi szaknyelv sajátos változata, melynek fejlesztése elengedhetetlen a szlovákiai magyarok jogbiztonsága és anyanyelvhasználatának megerősítése szempontjából.

Beretka Katinka és Lucil Emil *A szerb nyelvű és a magyar jogi terminológia helyzete, avagy az ország, ahol előlátják a büdzsé-rebalanszt* című tanulmánya a szerbiai, különösen a Vajdaságban élő magyarok jogi terminológiájának helyzetét és a terminológiastratégia jövőbeli lehetőségeit tárgyalja. Kiemelik, hogy bár a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény elméletileg biztosítja a magyar nyelv használatát a bírósági és közigazgatási eljárásokban, a gyakorlatban jelentős hiányosságok mutatkoznak. A tanulmány bemutatja a szerb és a magyar jogi terminológia közötti különbségeket, a fordítás során felmerülő nehézségeket, és rámutat a magyar nyelvű jogászképzés, a fordítóképzés, a szaknyelvi adatbázisok és a terminológia-egységesítő tevékenység fontosságára. A tanulmány párhuzamot von a szerbiai helyzet és a korábban tárgyalt szlovákiai és romániai magyar jogi szaknyelv helyzete között, kiemelve, hogy mindhárom országban a magyar jogi terminológia a magyar jogi szaknyelv egy sajátos, a helyi jogrendszerhez és a nyelvi kontaktusokhoz alkalmazkodó változata.

A következő írás Lehocki-Samardžić Anna és Palizs-Tóth Hajnalka *A magyar nyelvű jogi terminológia helyzete Horvátországban* című tanulmánya. A szerzők bemutatják a horvátországi magyar jogi szaknyelv történeti hátterét, kiemelve a jugoszláv időszak hatását és a rendszerváltás utáni revitalizációs törekvéseket. Ismertetik a horvát terminológia standardizációjának folyamatát a *STRUNA* projekt és a Horvát Terminológiai Portál létrehozásával, összehasonlítva a magyar terminológia kialakulatlanságával. A tanulmány elemzi a magyar jogi terminológia jellegzetességeit Horvátországban. Bemutatja a terminológiai nehézségek típusait (például a horvát jogi rendszerre jellemző terminológiát), és hangsúlyozza a funkcionális ekvivalencia, a tükörfordítás és a parafrázis szerepét a terminológiai megfeleltetésben. Bemutatja a Glotta Nyelvi Intézet és az eszéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék szerepét a terminológia fejlesztésében,

kiemelve az *Omniglosar* és a *Termini magyar–magyar szótár* jelentőségét. Párhuzamot von a horvátországi helyzet és a korábban tárgyalt szerbiai, szlovákiai és romániai magyar jogi szaknyelv helyzete között.

A nyolcadik rész Farkas-Kordonec Gabriella és Rácz Beáta tanulmánya, mely az ukrainai, különösen a kárpátaljai magyarok jogi terminológiájának helyzetét elemzi. Rámutatnak, hogy bár Ukrajna ratifikálta a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartáját, a kisebbségi nyelvek, köztük a magyar nyelv használata a jogi területen jelentősen korlátozott, és hiányzik az egységes terminológiai adatbázis. Kiemelik, hogy nincsenek elektronikus terminológiai adatbázisok a kisebbségek nyelvén, a jogszabályok hivatalos fordítása pedig csak az orosz és az angol nyelvre korlátozódik. A meglévő szótárak hiányosak, és nem tartják a lépést a jogi nyelv váltoásaival. Bemutatják a fordítás során felmerülő nehézségeket, például a szabadságvesztés végrehajtási fokozatai terén. Párhuzamot vonnak az ukrainai helyzet és a korábban tárgyalt szerbiai, szlovákiai és horvátországi magyar jogi szaknyelv helyzete között.

A kötet utolsó fejezete a magyar jogi terminológia többnyelvű ekvivalenseit gyűjti össze, bemutatva a magyar jogrendszer sajátosságait és a fordítás során felmerülő nehézségeket. A tanulmány hangsúlyozza a kontextus és a terminológiastratégia fontosságát a pontos fordítás érdekében, kiemelve a funkcionális ekvivalensek és a terminusjelöltek használatát. A forrás számos jogterületet érint, például a büntetőjogot, családjogot, és cégjogot, illusztratív példákkal.

A kötet végén egy magyar jogi terminusgyűjtemény található, amely a terminusok definíciói mellett fordítási útmutatást is nyújt. A gyűjtemény hét fő jogterületet ölel fel: általános jog, bírósági szervezet, alkotmányjog, közigazgatási jog, büntetőjog, polgári jog és cégjog. A terminusok definíciói jogszabályokon, hivatalos honlapokon, tankönyveken és jogi lexikonokon alapulnak, és jogászok ellenőrizték. Legvégül egy tárgymutató következik a legfontosabb kifejezésekkel és kulcsszavakkal, illetve egy rövid bemutató a kötetben szereplő tanulmányok szerzőiről.

A *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén* című kötet átfogó képet nyújt a jogi szaknyelv és terminológia aktuális kérdéseiről. A kötet tanulmányai rámutatnak a közérthető jogalkotás és jogi kommunikáció fontosságára, a terminológia egységesítésének és harmonizációjának szükségességére a magyar nyelv versenyképességének megőrzése és a határon túli magyarok anyanyelvhasználatának támogatása érdekében.

ULLMANN CINTIA
Károli Gáspár Református Egyetem
ullmanncintia@gmail.com